Zefektivnění úředních kontrol krmiv

V oblasti bezpečnosti a kvality krmiv ÚKZÚZ společně se zástupci krmivářského průmyslu a dalších představitelů státní správy dospěl asi před dvěma lety k dohodě v případě takzvaného nadstandardu u krmivářských provozů. Dodržováním těchto podmínek má za cíl další zkvalitnění úrovně bezpečnosti a kvality krmiv s dopadem na snížení počtu úředních kontrol.

Cílem nastolených pravidel je udržení, případně zvýšení vysoké úrovně bezpečnosti a kvality krmiv při nenavýšení administrativy. V rámci plánování úředních kontrol bude ústavem k těmto nadstandardům přihlédnuto a v případě prokazatelného dodržování stanovených požadavků bude frekvence kontrolních návštěv adekvátně ponížena.

A jaké že to jsou podmínky? Byla vybrána taková opatření, která producentům přináší ocenitelné úsilí a současně provoz nezatíží po administrativní ani byrokratické stránce. Jedná se např. o zavedení postupu pro stanovení minimální četnosti vzorkování krmných surovin s nejvyšším rizikem výskytu vybraných nežádoucích látek nebo stanovení limitních hodnot vybraných mykotoxinů v krmivech nad rámec současných zákonných požadavků.

Cílem pravidel nadstandardu je udržení, případně zvýšení vysoké úrovně bezpečnosti a kvality krmiv

Foto Olga Venerová

Zaplísněná siláž představuje zdravotní riziko pro zvířata

Foto archiv ÚKZÚZ

Vytvořením krmivářského nadstandardu se Česká republika zařadila mezi několik dalších států EU, které již podobné systémy zavedly, a řadíme se tak k „špičkám" v EU.

Pro koho je systém určen

Systém je otevřený jak pro krmivářské provozy, které již spolupracují s některými ze soukromých auditorských (certifikačních) společností, tak i pro provozy, které certifikát nemají, avšak zavážou se k plnění identických podmínek.

Vstup do nadstandardu je podmíněn přihláškou. Členové Svazu pro komodity a krmiva (SKK) jsou přihlašováni centrálně přes vedení svazu, ostatní krmivářské subjekty zasílají na ÚKZÚZ závaznou přihlášku. Vzor přihlášky je k dispozici na webových stránkách ústavu (záložka krmiva – systém nadstandardu), případně na MZe či SKK. Dále je nutné dodržovat zásady nadstandardu, provádět určitou „samokontrolu" a být součinný s ověřováním dodržování všech pravidel.

Konkrétní pravidla a povinnosti

V prvé řadě jde o spolupráci při ověřování dodržování systému. Ověřování plnění podmínek je realizováno periodicky jednak během úřední kontroly ÚKZÚZ, jednak pravidelnou recertifikací (je-li provoz certifikován). Z každého ověřování je zpracována výsledná zpráva, která je následně předána ÚKZÚZ. V případě, že je během úřední kontroly nebo certifikačního auditu zjištěno nedodržení podmínek, je o tomto proveden záznam a provozovatel je povinen přijmout všechna odpovídající opatření k nápravě. O všech plánovaných opatřeních je nutné nejpozději do 14 dnů zpětně informovat příslušného inspektora nebo auditora a podle potřeby je provozovatel vyzván k doplnění důkazů o nápravě stavu.

Snaha o dodržení přísnějších limitů nežádoucích látek, než jaké uvádí příslušná legislativa, např. ochratoxin A – krmivo na bázi plné dávky pro prasnice, prasata a selata – zamítavý limit 0,05 mg/kg, pro drůbež zamítavý limit 0,2 mg/kg. Dále ochratoxin A, jakožto krmná surovina k přímému zkrmení pro prasnice, prasata a selata – zamítavý limit 0,15 mg/kg, pro drůbež zamítavý limit 0,6 mg/kg. Nebo zearalenon – krmivo na bázi plné dávky pro prasnice a prasata – zamítavý limit 0,25 mg/kg, pro selata – zamítavý limit 0,1 mg/kg, pro telata a mléčný skot – 0,5 mg/kg. Dále zearalenon ve formě krmné suroviny k přímému zkrmení pro prasnice a prasata – zamítavý limit 0,75 mg/kg, pro selata – 0,3 mg/kg, pro telata a mléčný skot – 1,5 mg/kg.

Stanovení základního rámce pro realizaci cílů kvality směřují k trvalému zvyšování efektivnosti a účinnosti činností realizovaných v krmivářském provoze v rámci bezpečnosti krmiv. Takzvaná politika kvality by měla být zaměřena na všechny fáze výroby, skladování i označování krmiv, doplňkových látek a premixů včetně jejich uvádění na trh a používání.

V případě roční souhrnné zprávy se potom jedná o výsledek skutečné funkčnosti a plnění všech dílčích podmínek nadstandardu.

Kvalita krmiv musí být taková, že je dostatečně garantována bezpečnost a zdraví zvířat (a lidí). Je nezbytné, aby při produkci byla systematicky identifikována potenciální nebezpečí a kritické body, včetně kontrolních opatření, a to před tím, než je zahájena průmyslová výroba krmiv. Jinými slovy, při příjmu krmiv, krmných surovin je více než vhodné provádět vlastní kontrolu vstupů, hodnocení dodavatelů krmiv.

S tímto úzce souvisí i kontrola dopravy, distribuce krmiv. Potenciální nebezpečí chemického, mikrobiálního a fyzikálního rázu a nebezpečí přichází primárně z vnějšího prostředí, nebo jako důsledek křížové kontaminace předešlých nákladů. V dopravních záznamech je zaznamenáván předešlý náklad v nákladovém prostoru, je veden záznam o každém provedeném čištění, nebo dezinfekci nákladového prostoru. Je veden záznam o kontrole čistoty nákladového prostoru, a to před naložením.

Podmínky uskladnění a distribučních cest

Při ověřování podmínek uskladnění a distribučních cest jde o:

a) Dopravníky a transportní vybavení – všechny systémy a dopravní vybavení musí být udržováno v dostatečné čistotě a hygienických podmínkách, aby v případě kontaktu nebyla nepříznivě ovlivněna bezpečnost a jakost krmné suroviny. Procedura hodnocení rizika by měla být užita k zjištění a kontrole potenciálního nebezpečí.

b) Skladování – krmné suroviny a produkty musí být skladovány takovým způsobem, aby byly snadno identifikovatelné a musí být znemožněna záměna s jinými znehodnocenými produkty. V instrukcích musí být zahrnuto, jakým způsobem musí být ošetření krmných surovin dodavatelem provedeno.

c) Hygienická činnost – průběh pěstování, sklizně, skladování a výrobních kroků musí být prováděn hygienicky, aby byla jistota, že prostředí a zaměstnanci nemohou přispívat ke kontaminaci krmných surovin. Uvedené se týká instrukcí pro osobní hygienu, pracovní oděvy, chemické ošetřování, obecných pravidel společnosti, které se této problematiky týkají. Musí být dokumentovány metody hygienické činnosti.

d) Případné „čisticí programy" musí zahrnovat používané vybavení společnosti, prostory a zařízení a vnitřní dopravní systémy. Čisticí programy musí být dokumentovány, včetně frekvence čištění a použitých čisticích prostředků atd. S veškerým odpadem by mělo být naloženo podle platných zákonů.

e) Boj proti škůdcům – v případě potřeby je nutné zdokumentovat kompletní postup potírání škůdců. To se týká rovněž zamezení výskytu škůdců v průběhu pěstování a sklizně, jakožto i boje proti škůdcům v průběhu skladování krmných surovin.

Monitorování, ověřování, samokontrola a hodnocení

Všechna opatření jsou podle plánu pravidelně kontrolována, např. vzorkování krmiv, přičemž všechny laboratorní a kontrolní výsledky musí být zaznamenávány. Každý výrobce je povinen prověřovat všechny typy rizikových krmiv (viz příloha III nadstandardu), které v provozu používá nebo vyrábí. Četnost testování musí poskytovat dostatečnou jistotu, že všechna potencionální rizika zůstávají pod kontrolou. Požadovaná dokumentace (laboratorní a kontrolní výsledky) musí být uchována, pravidelně aktualizovaná a je součástí ověřování plnění nadstandardu.

Vyhodnocení, aktualizace a komunikace

Povinné interní audity, minimálně jedenkrát ročně prověření všech procesů a provozů (řídicí dokumentace a záznamy a reálný provoz – kontrola souladu předpisů s praxí). Přihlášení provozovatelé průběžně vedou záznamy o kontrole rizik a dodržování pravidel nadstandardu popíší souhrnně ve zprávě (příloha II), kterou ověřuje ÚKZÚZ a nezávislý auditní přezkum příslušnou certifikační společností.

Jestliže nejsou žádné změny, je účelné, aby byla každoročně provedena aktualizace, a to na základě postupné revize dokumentu. Pokud není krmná surovina ve shodě se specifikací, musí být zákazník informován. Dodavatel musí také informovat svého zákazníka, pokud byla provedena rozsáhlá změna systému.

Plnění požadavků z pohledu ÚKZÚZ

Inspektora ÚKZÚZ v místě provozu budou zajímat všechna potencionálně riziková krmiva, se kterými je v provozu nakládáno, a jsou-li uvedena v plánu tzv. vlastní samokontroly. Důležitá je i kontrola vlastního nastavení plánu „samokontroly" jakožto informace o seznamu rizikových krmiv, výpočtu vzorkování krmiv, použité koeficienty atd.

Analýzy vzorků krmiv – inspektor prověřuje výsledky samokontroly provozu a namátkou si vyžádá laboratorní protokol, ve kterém ověří údaje a shodu se záznamy samokontroly včetně kontaminace. V případě detekce závadného krmiva bude výrobce vyzván, aby byl daný produkt stažen z trhu.

Frekvence vzorkování rizikových krmiv se odvíjí od objemu výroby rizikového krmiva (v tunách) s přihlédnutím k závažnosti a pravděpodobnosti výskytu. Pravděpodobnost je odvozena od historie detekování vzorku s nevyhovujícím analytem.

Počet vzorků – standardně se jedná o jeden vzorek, kromě léčiv a kokcidiostatik pro ověření účinnosti dekontaminačních programů, kde je pevně stanovena frekvence kontroly dva vzorky/rok nezávisle na množství rizikového krmiva. Pokud provoz používá obě skupiny účinných látek, ověřuje v kalendářním roce jeden vzorek na léčiva a jeden vzorek na kokcidiostatika.

Předávání výsledků laboratorních stanovení – všechny záznamy vyhovujících analýz provedených podle tabulek příloh III a IV memoranda nadstandardu je nutné po ukončení kalendářního čtvrtletí předat na ÚKZÚZ (ve formátu uvedeném v příloze VII, nebo formou výpisu/exportu záznamů z databáze GMP+) na kontaktní e-mailovou adresu krmiva@ukzuz.cz.

Výsledky nevyhovujících analýz jsou předávány neprodleně (ideálně do pěti pracovních dnů od jejich obdržení).

V případě externí certifikace bude vyžádána zpráva z tohoto auditu. Inspektora ÚKZÚZ bude zajímat rovněž i doklad o školení zaměstnanců. V systému nadstandardu je doporučováno školení odpovědných zaměstnanců 1x ročně na systém kvality a bezpečnosti krmiv spolu s cvičením stahování výrobků z trhu (popis kroků, rychlost, odpovědnost, sledovatelnost, důslednost, zastupitelnost atd.)

„Neshoda" se popisuje do akčního plánu záznamu, který je předán kontrolované osobě (provozovateli). Provoz je povinen provést nápravu věci v dohodnutém termínu. Takto doplněný akční plán je do 14 dnů od kontroly předán na regionální pracoviště Oddělení kontroly zemědělských vstupů k odsouhlasení. Při neshodě je provoz na daný a následující rok v režimu podmínečného členství. Pokud krmivářský provoz v podmínce způsobí další neshodu, je na zvážení jeho vyloučení z nadstandardu po dobu dvou let. Během první kontroly nově přihlášeného provozu se nedostatky pouze konzultují.

Úřední kontrola provozu se uzavírá až po prověření nadstandardu a všechny skutečnosti zjištěné při kontrole dodržování nadstandardu se zaznamenají do protokolu o kontrole.

Něco málo na závěr

U těch výrobců krmiv, kteří průběžně činí kroky vedoucí k vyšším standardům bezpečné produkce, snižuje ústav frekvenci „základních" úředních kontrol. Aktivní přístup a snaha provozovatelů je pro vyhodnocení dodržování pravidel nadstandardu zásadní a nezbytná a všichni přihlášení spolu s dozorovým orgánem tak v dobré víře podporují účel a cíle tohoto „systému".

Průběžné ověřování bezpečnosti rizikových krmiv v rámci samokontroly

Sledovaný parametr	Riziková krmiva ověřovaná samokontrolou	Závažnost
Savčí tkáň	krmiva pro přežvýkavce – výroba	5
Savčí tkáň	rybí moučka – příjem	5
Salmonela	krmné směsi pro drůbež a prasata – výroba	5
Aflatoxiny	kukuřice – příjem	5
Aflatoxiny	krmné směsi pro přežvýkavce – výroba	3
Dioxiny	krmné oleje a tuky – příjem	5
Dioxiny	krmné suroviny a doplňkové látky ze třetích zemí (rybí moučka, sušené byliny, stopové prvky) – příjem	3
Těžké kovy	krmné suroviny a doplňkové látky minerálního původu, minerální krmné směsi – příjem	5
Léčiva a kokcidiostatika	krmiva vyrobená bezprostředně po výrobě krmiv s léčivy nebo antikokcidiky – výroba	5
Mykotoxiny kromě aflatoxinů	obiloviny – příjem	3

Ing. Olga Venerová
Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský